

Lausunto

26.07.2024

Asia: VN/31917/2023

Lausuntopyyntö rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun lain muuttamista koskevasta hallituksen esityksen luonnoksesta

1. Yleinen kanta lähisuhdeväkivallan sovittelusta luopumiseen

Mikä on yleinen kantanne siihen, että lähisuhdeväkivallan sovittelusta luovuttaisiin pääsääntöisesti?

Jokseenkin kielteinen

Voitte perustella kantanne edelliseen kysymykseen.

Juristiliitto – Juristförbundet (rek. Suomen Lakimiesliitto – Finlands Juristförbund ry) kiittää sosiaali- ja terveysministeriötä mahdollisuudesta lausua koskien rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun lain muuttamista koskevasta hallituksen esityksen luonnoksesta ja lausuu kunnioittavasti seuraavaa:

Juristiliitto toteaa, että kaikki keinot, joilla lähisuhdeväkivaltaa voidaan vähentää, joilla siihen voidaan puuttua tehokkaammin ja aikaisemmassa vaiheessa ja joilla uhrin asemaa parannetaan, ovat erittäin kannatettavia. Juristiliitto toteaa, että näihin tavoitteisiin pyrkimisen tulee olla kaikkien toimijoiden yksiselitteinen tavoite.

Nyt ehdotetulla sovittelun kategorisella kiellolla ei näihin tavoitteisiin kuitenkaan päästä, eikä esityksessä ole riittävällä tavalla arvioitu ehdotuksen tosiasiallisia vaikutuksia suhteessa näihin tavoitteisiin. Arvioitaessa tilannetta on huomioitava, ettei kysymys ole yksiselitteinen. Lähisuhdeväkivalta on ilmiönä huomattavasti monimutkaisempi ja vaikeammin ratkaistava kysymys, kuin mitä esityksestä on nähtävissä. Lähisuhdeväkivalta voi olla esimerkiksi alaikäisten välisiä väkivaltatilanteita tai tilanteita, joissa puolin ja toisin on kohdistettu toiseen väkivaltaa. Sovittelulla voidaan joissakin tapauksissa päästä uhrin kannalta parempaan lopputulokseen kuin oikeudenkäynnillä, mistä syystä kategorinen sovittelun kieltäminen saattaa tosiasiasa estää edellä mainittujen tavoitteiden toteutumisen.

2. Vaikutukset

Voitte kertoa kantanne esityksen vaikutusten arvioinnista. Onko esityksellä joitain sellaisia vaikutuksia, joita esitysluonnoksessa ei vielä ole kuvattu?

Juristiliitto toteaa, että sovittelun käyttöalaa ja rajoja voidaan arvioida hyvinkin tarkasti. Sovittelua voidaan lainsäädännöllisin toimenpitein rajoittaa ja tähän varmasti on perusteitakin. Tällöin on erittäin merkityksellistä, että vaikutusten arvioinnissa tuodaan esille, miten uudistus parantaa nykytilannetta kaikkien muutoksen piirissä olevien tapausten osalta. Vaikutusarvioinnissa tulee esittää myös mahdolliset kielteiset vaikutukset, jos joiltain osin esitys ei todennäköisesti tuota toivottuja seurauksia. Nyt esitys jää näiltä osin hallituskirjauksen asettamiin reunaehtoihin kiinni: esityksessä todetaan, ettei muilla vaihtoehdoilla voida päästä hallituskirjauksen mukaiseen lopputulokseen. Juristiliitto toteaa, että ainoastaan hallituskirjaus ei voi olla lähtökohta jättää arvioimatta esityksen kielteisiä vaikutuksia.

Juristiliitto toteaa, että hallituksen esityksessä ei riitä se, että taloudellisia vaikutuksia kuvataan lyhyesti ja ylimalkaisesti, vaan taloudelliset vaikutukset viranomaisten toimintaan tulee selvittää yksityiskohtaisesti ja muutosten aiheuttamat kustannukset on kompensoitava täysimääräisesti esityksen mahdollisen hyväksymisen yhteydessä. On selvää, että esityksestä seuraisi merkittäviä kustannuksia esimerkiksi poliisien, syyttäjien, tuomioistuinten sekä Rikosseuraamusviraston toimintaan. Nämä kustannukset on selvitettävä - ja ne ovat selvitettävissä - mikäli asia etenee jatkovalmisteluun.

Esitettyssä muodossaan sovittelun kieltä lisäisi merkittävästi muun muassa oikeudenkäyntejä. Tällaista muutosta ei voida toteuttaa, jollei oikeushallinnon nyt jo hankalaa kuormittumistilannetta oteta huomioon ja ohjata muutoksen edellyttämää merkittävää resurssia tehtävien hoitamiseen.

3. Lakiehdotuksen 3 a § (henkilösuhteet)

Voitte kommentoida henkilösuhteita, joita lähisuhdeväkivallan sovittelun kieltö koskisi.

Juristiliitto toteaa, että asian jatkovalmistelussa on arvioitava, tulisiko sovittelua rajoittaa tiettyihin henkilösuhteisiin liittyen. Huomioida täytyy lähisuhdeväkivallan henkilösuhteiden moninaisuus. Puolisoiden lisäksi huomioida täytyy muut lähisuhhteiden muodot, kuten sisarusten ja perheiden väliset tilanteet. Näitä ovat niin alaikäisten ja/tai täysi-ikäisten sisarusten väliset väkivaltatilanteet, vanhempien lapsiin kohdistama väkivalta sekä lapsien vanhempiin kohdistama väkivalta, kuten esimerkiksi vanhusväkivalta. Erityisen moitittavia ovat tilanteet, jossa toinen osapuoli on alisteisessa asemassa toiseen osapuoleen tai jotka ovat ns. kotona tapahtuvaa piilorikollisuutta ja jäävät usein ilmoittamatta viranomaisille esimerkiksi häpeän tai pelon vuoksi.

Lähtökohtaisesti parisuhdeväkivallan osalta on yleisesti tiedossa väkivallan jatkumis- ja pahenemistendenssi, mistä syystä näissä tilanteissa sovittelulle voidaan asettaa tiukemmat edellytykset. Juristiliitto korostaa, että näiltäkään osin tilanteet eivät ole samanlaisia, vaan yksittäistapauksellinen arviointi on lähtökohtaisesti aina tarpeen esimerkiksi avuntarpeen selvittämiseksi ja uhrin auttamiseksi.

4. Lakiehdotuksen 3 a § (rikokset)

Voitte kommentoida rikoksia, joita lähisuhdeväkivallan sovittelun kieltö koskisi.

On selvää, että mitä vakavammasta teosta on kysymys, sitä vähemmän sovittelulle on sijaa. Juristiliitto toteaa näiltäkin osin, että lähtökohta tulee olla, että vakavia tekoja ei sovitella. Rajanvetoa on arvioitava tarkasti ja yksityiskohtaisesti: milloin tulee kategorisesti kieltää ja milloin tulee harkita tapauksia yksittäistapauksellisesti ja sekä henkilösuhteet että muut olosuhteet huomioiden.

5. Lakiehdotuksen 3 a § (muuta)

Onko teillä muuta kommentoitavaa esitysluonnoksen 3 a §:stä?

-

6. Muuta

Onko teillä muuta kommentoitavaa esitysluonnoksesta?

Juristiliitto painottaa vielä, että sovittelutoimintaa ja sen suhdetta oikeudenkäynteihin voidaan arvioida tarkasti ja kriittisestikin. Uudistuksia tulee voida tehdä ja tavoitteena tulee aina olla uhrin aseman parantaminen ja rikosten vähentäminen.

Aihe edellyttäisi kuitenkin laajaa ja faktapohjaista selvitystä esimerkiksi sovittelun haasteista, hyödyistä, rajoista ja suhteesta tuomioistuinmenettelyyn. Se edellyttäisi myös mahdollisesti uusien toimintatapojen omaksumista, viranomaistoimijoiden uudelleenjärjestelyjä ja resursseja muutosten toteuttamiselle. Lähisuhdeväkivallan poistamiselle ei ole pikaratkaisua ja nykytilaa parantavat ratkaisutkin edellyttävät merkittävää selvitystyötä ja ideointia.

Olennaista on myös kehittää lähisuhdeväkivallan osapuolten tuki- ja auttamisjärjestelmiä. On tärkeää, että niin sovitteluun ohjaamiseen kuin sovittelusta luopumiseen liittyy osapuolten ohjaaminen sosiaalitoimen palvelujen piiriin.

Juristiliitto kannattaa sitä, että lähisuhdeväkivallan sovittelun reunaehdoja selvitetään jatkossa hyvin tarkasti ja otetaan käyttöön kaikki toimenpiteet, jotka vähentävät väkivaltaa.

Tuomainen Jenni
Juristiliitto - Juristförbundet (rek. Suomen Lakimiesliitto - Finlands
Juristförbund ry)